

הצעה לפעילות ודיון בכיתה – "נפרדים ו/או שווים"

מטרות:

- א. לבחון האם ומתי גישות חברתיות ופוליטיות רב-תרבותיות מונעות גזענות ומתי הן מעצימות אותה?
- ב. ללמוד על חוויות הגזענות של המשתתפים שמקורן בשייכות לקבוצה תרבותית.
- ג. ללמוד על חוויות שחרור ושוויון של המשתתפים שמקורן בשייכות לקבוצה תרבותית.

אמצעים:

- 1 נייר דבק (מסקינג-טייפ) או גיר מחיק.
- 2 רשימת אפיונים של קבוצות (מצורפת הצעה).

מהלך הפעילות:

חלק א': משחק השתייכות לקבוצות

1. יסומן קו באורך 2 מטרים על הרצפה והמשתתפים יתבקשו לעמוד מצידו האחד של הקו.
2. יוסבר למשתתפים שהם אמורים לעבור לצידו האחר של הקו כאשר מקריאים בקול אפיון של קבוצה שהם שייכים אליה לדעתם. לדוגמה: כל הבנים יעברו לצידו השני של הקו; מי שנולדו בארץ יעברו לצדו השני של הקו; (רשימת אפיונים מוצעת מצורפת).
3. מכריזים בכל פעם על אפיון אחד והמשתתפים עוברים בהתאם מעבר לקו. בדרך כלל ייווצרו שתי קבוצות עומדות - אחת מכל צד של הקו. בכל פעם כל קבוצה שנוצרה משני עברי הקו תתבקש להתכנס בנפרד ולהשיב על השאלות הבאות:
 - א. האם היה לכם קל או קשה לבצע את המשימה ומדוע?
 - ב. האם חוויתם כקבוצה (אליה אתם משתייכים עתה) גזענות מהקבוצה השנייה? (על השאלה יענו שתי הקבוצות. אלו שעברו את הקו ואלו שלא עברו אותו).
 - ג. מה היו ביטוייה של גזענות זו?
 - ד. האם ומה הייתם רוצים לעשות בעניין זה?
 - ה. האם כדי לשמור על זכויותיכם, אתם מעדיפים להיפרד מהקבוצה השנייה או להיפך?

חלק ב': דיון במליאה

המשתתפים יתבקשו להתייחס לנקודות הבאות ביחס לפעילות שהתקיימה:

- לספר על התובנות ועל הרגשות שליוו אותם במהלך הפעילות.
- לציין אם מצאו את עצמם בקבוצה חדשה מזו שאליה הם משייכים את עצמם בדרך כלל.
- לומר האם היו מאפיינים דומים לכל סוגי החוויה של הגזענות?
- האם תיארו את החוויה באותו אופן כשהיו בקבוצה החזקה ובקבוצה החלשה, אם כן כיצד ואם לא מדוע?
- לסכם את החוויה של שייכות תרבותית וגזענות.
- באילו תנאים החלוקה לקבוצות מעצימה את החברים בקבוצה ובאילו תנאים היא מחלישה אותם.

- האם ומתי יש להפריד בין הקבוצות כדי לשמור על זכויותיהן ?

סיכום

חלוקה רב-תרבותית גזענית, עושה הבחנה קבוצות תרבותיות זו מזו, טוענת לקיומן של תכונות אישיות הקשורות לשונות התרבותית, טוענת להיררכיה של התכונות וגוזרת מהן חלוקה לא שוויונית של משאבים וזכויות. חלוקת החברה לקבוצות תרבותיות ושימת דגש לזכויותיהן בנפרד – מעצימה לעיתים את חבריהן, אך מחלישה אותן במקרים אחרים. עלינו לבחון באילו מקרים מדובר בהחלשה ובאילו בהעצמה.

חלוקה מחלישה:

1. החלוקה מחלישה במידה והיא איננה נתונה לבחירה.
2. החלוקה מחלישה במידה והיא איננה מלווה בפעולה להשוואת זכויות וחלוקת משאבים.
3. החלוקה מחלישה במידה והיא מהווה סיבה לאפליה.

לעומת זאת חלוקה מעצימה:

1. החלוקה מעצימה במידה והיא מאפשרת איתור של חלוקה בלתי שווה של משאבים וזכויות.
2. החלוקה מעצימה אם היא מאפשרת פעולה להשוואת זכויות.
3. החלוקה מעצימה במידה והיא מאפשרת ביטוי רחב יותר של חברי קבוצות שלא ניתן להן להתבטא במרחב הכללי.
4. החלוקה מעצימה במידה והיא מלווה בתהליך של השתחררות מהתלות בקבוצה ההגמונית.
5. החלוקה מעצימה במידה והיא מתקיימת במרחב של הכרה בחשיבות השונות והמגוון.

יש לציין את המשמעות של חלוקה לקבוצות תרבותיות במרחב של יחסי כוח לא שווים. במקרה של אי שוויון בין הקבוצות, המשמעות של החלוקה לקבוצות נפרדות עבור החלשים איננה זהה לזו של החזקים. כך לדוגמה השכרת דירה בבאר שבע לערבי איננה כמו השכרת דירה בכפר קאסם ליהודי. הקמת קבוצת העצמה לאינדיאנים בארה"ב איננה כמו הקמת קבוצת העצמה לאזרחיה הלבנים הנוצרים.

רשימת אפיוני קבוצות מוצעת:

1.	נשים מתבקשות לעבור לצד השני של הקו.
2.	משתתפים שמוצאם אירופאי יעברו לצידו השני של הקו.
3.	משתתפים שמוצאם במדינות המזרח התיכון יעברו לצידו השני של הקו.
4.	משתתפים שגילם עד 35.
5.	משתתפים יהודים יעברו לצידו השני של הקו.
6.	משתתפים ערבים יעברו לצידו השני של הקו.
7.	משתתפים ששפת אמם עברית.
8.	משתתפים בהירים.
9.	משתתפים ששפת אמם ערבית.
10.	משתתפים ששפת אמם רוסית.
11.	משתתפים ששפת אמם איננה עברית.
12.	משתתפים גבוהים יעברו לצידו השני של הקו
13.	אחר....

הצעות נוספות לפעילות ודיון בכיתה

1. הכיתה שלנו - מה המגוון הקיים בה ומהן הפרדות הנהוגות?

2. נאום השבטים של הנשיא ריבלין - דיון במשמעויות של המבנה החדש בחברה הישראלית.

[...] "התהליכים הדמוגרפיים המעצבים מחדש את פניה של החברה הישראלית- יצרו למעשה "סדר ישראלי חדש". סדר שבו אין עוד רוב ברור, ואין מיעוטים ברורים. סדר שבו החברה הישראלית מורכבת מארבעה מגזרים, ואם נרצה- ארבעה "שבטים" מרכזיים, שונים מהותית אלה מאלה, שילכו ויתקרבו זה אל זה בגודלם. שבו, אם נרצה ואם לאו, "מבנה הבעלות" על החברה הישראלית ומדינת ישראל משתנה לנגד עינינו. [...] החלוקה החמורה הזאת של החברה הישראלית, מתבטאת בראש ובראשונה בחלוקה לזרמי חינוך שונים ונפרדים. בעוד שמזרחיים ואשכנזים, ימין ושמאל, לומדים יחד- הרי שכאן, במודע ומבחירה, כל ילד שמגיע לעולם במדינת ישראל נשלח לאחת מארבע מערכות נפרדות. למערכת שתכליתה לחנך אותו ולעצב את תפיסת עולמו, לאתוס תרבותי, זהותי דתי ואף לאומי שונה. ילד מבית אל, ילד מרהט, ילדה מהרצליה וילדה מבית"ר עילית, לא רק שהם לא נפגשים- אלא הם גם מתחנכים לתפיסה שונה בתכלית לגביי ערכי היסוד ואופייה הרצוי של מדינת ישראל. האם תהיה זאת מדינה חילונית וליברלית, יהודית ודמוקרטית? האם תהיה זאת מדינת הלכה יהודית? או דמוקרטיה הלכתית? האם תהיה זאת מדינת כל אזרחיה או לאומיה ?

http://www.president.gov.il/ThePresident/Speeches/Pages/news_070615_01.aspx

במימון האיחוד האירופי

האגודה לזכויות האזרח בישראל
جمعية حقوق المواطن في إسرائيل
The Association for Civil Rights in Israel

המדרשה לדמוקרטיה ולשלום
كلية للديمقراطية والسلام
The Adam Institute for Democracy & Peace
על-שם אמיל גרינצוויג | على اسم إميل غرينتسفاغ | In Memory of Emil Greenzweig

